

IMPLICAȚIILE INCONȘTIENȚULUI ÎN TRANSMITEREA CREDINȚEI*

DRD. CĂLIN-MARIAN DRĂGEANU**

Abstract: Knowledge Society is characterized by some aspects which modify the way in which we approach the daily realities. In this regard, the development of IT&C technologies and the usage of knowledge, as fundamental resource for the new economy, allow the development of a context that solicits new approach modalities of the way in which faith is transmitted. Complementary, environmental problems and massive migration of population create new challenges for the way in which faith transmission is treated. Thus, in this new context, it is necessary to reapproach the way of faith transmission due to the new challenges. To realize this, it is required to focus the attention on the human and to study his deepest dimension. Consequently, the approach of the deepest human dimension imposes also the study of the unconscious. The study of the unconscious is necessary because it has influences in the way faith is transmitted and lived. The present exploratory study presents the possibilities in which the unconscious can influence the faith transmission through its specific processes and its symbolism.

Keywords: unconscious, faith, challenges, symbols, processes.

INTRODUCERE

Societatea umană a cunoscut o multitudine de transformări în cadrul evoluției sale de-a lungul timpului. Astfel, s-a realizat trecerea societății de la cea tradițională la cea a cunoașterii. Societatea cunoașterii (Knowledge Society) este fundamentată pe tehnologiile IT&C și pe diferite tipologii de cunoștințe. Complementar, migrația populației, conflictele (ideologice, sociale, militare etc.) și problemele specifice de mediu, creează provocări fără precedent asupra modului în care se transmite credința. Dar, societatea cunoașterii oferă și o posibilă oportunitate importantă: consolidarea comunităților. În acest sens, genialul profesor de management Peter F. Drucker, cel care a previzionat apariția societății cunoașterii, afirma faptul că angajații societății cunoașterii (knowledge workers): „trebuie să lucreze ca membri ai unei organizații”¹

* Studiul de față a fost redactat sub coordonarea Arhim. Prof. Univ. Dr. Teofil Tia, care și-a dat avizul pentru publicare.

** Doctorand la Școala Doctorală de Teologie „Isidor Todoran”, Facultatea de Teologie Ortodoxă, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca, email: calin.drageanu@gmail.com.

¹ Peter F. DRUCKER, *The essential Drucker: selecție din lucrările de management ale lui Peter F. Drucker*, trad. Dan Criste, Meteor Press, București, 2010, p. 261.

deoarece „numai organizația poate transforma în performanță cunoașterea specializată a lucrătorilor care se bazează pe cunoaștere”². Prin urmare, doar la nivelul unor comunități (organizații, localități, state etc.) capacitățile oamenilor se pot valorifica eficient. Noua structură socio-economică produce modificări în paradigma transmiterii credinței și creează provocări inedite în acest sens.

Prin urmare, în vederea confruntării cu noile realități și păstrarea credinței autentice este necesară reformularea modului în care aceasta, credința se transmite. În acest sens, alături de noile realități socio-economice și culturale este necesară studierea profundă a omului prin abordarea dimensiunii sale inconștiente, deci a inconștientului.

INCONȘTIENTUL ȘI IMPORTANȚA SA ÎN TRANSMITEREA CREDINȚEI

Întreaga evoluție a societății este influențată de modul în care omul explorează și descoperă întreaga creație a lui Dumnezeu, inclusiv pe sine însuși. Paradoxal, chiar dacă noua societate se centrează pe utilizarea resurselor intangibile, generarea și utilizarea cunoașterii este direcționată spre scopuri de natură comercială, atribuindu-i lui *homo oeconomicus* un statut special.

Astfel, societatea devine tot mai puternic secularizată deoarece Dumnezeu nu este comercial și nici comod pentru omul contemporan, generator de cunoaștere și creator de inteligență artificială, la rândul său. În acest context, transmiterea credinței devine o provocare importantă pentru întreaga Biserică Ortodoxă și nu numai.

Sondarea inconștientului ca dimensiune abisală, prin excelență, se impune ca una dintre prioritățile teologiei actuale. Inconștientul reprezintă una dintre cele mai enigmatice și mai complexe dimensiuni ale ființei umane. Conform lui C.G. Jung inconștientul deține „veritabile funcții religioase”³, ceea ce îi conferă posibilitatea de fundamentare a unor cercetări teologice noi prin care se poate realiza transmiterea credinței. În acest sens, paradigma creaționistă prin care se face cunoscut modul în care omul a fost făcut „după chipul și asemănarea Noastră” (*Facere* 1, 26), adică după chipul Sf. Treimi, confirmă existența acestor funcții religioase. Desigur că, Dumnezeu nu necesită a fi demonstrabil de către om deoarece propria-I existență nu este condiționată sub nicio formă de recunoașterea omului. Dar, credința ca energie vitală a creștinului este necesar să fie conservată și transmisă nealterat sub forma valorilor sale fundamentale, deoarece reprezintă una dintre condițiile necesare mântuirii. Această condiție a fost exprimată clar de către Mântuitorul Iisus Hristos, Cel care le-a zis apostolilor: „cel ce va crede și se va boteza se va mântui; iar cel ce nu va crede se va osândi” (*Marcu* 16, 16).

Prin urmare, necesitatea identificării unor modalități eficiente de transmitere a credinței în societatea cunoașterii impune abordarea inconștientului sub toate formele sale conceptuale. Psihanaliza freudiană enunță faptul că inconștientul este denumi-

² P. F. DRUCKER, *The essential Drucker*, p. 261.

³ C.G. JUNG, *Imaginea omului și imaginea lui Dumnezeu*, trad. Maria-Magdalena Anghelescu, Teora, Colecția Archetypos, București, 1997, p. 12.

rea atribuită „sistemului care ni se face cunoscut prin faptul caracteristic că procesele particulare care îl constituie sunt inconștiente”⁴. Această definiție vizează inconștientul în general. Literatura de specialitate psihanalitică diferențiază inconștientul individual de factură freudiană de cel colectiv, de factură jungiană. Inconștientul colectiv reprezintă acea „parte a psihicului care poate fi deosebit negativ de inconștientul personal prin faptul că el nu-și datorează existența experienței personale”⁵. Inconștientul personal este format din „conținuturi care au fost cândva conștiente dar au dispărut din conștiință, fiind fie uitate fie refulate”⁶. Iar, inconștientul colectiv este format din conținuturi care „nu au fost niciodată conștiente, nefiind deci dobândite individual, și-și datorează existența exclusiv eredității”⁷. Complementar, literatura de specialitate menționează existența unui *inconștient emoțional*, cu rădăcini în teoria lui Freud⁸ și a unui *inconștient motivațional*, a cărui înțelegere vizează dihotomia motivație explicită – motivație implicită⁹. Perspectivile prezentate anterior fac referire la inconștientul care nu depășește spectrul psihicului, fapt menționat de către J. C. Larchet, cel care propune un concept mult mai adânc: *inconștientul spiritual*. Inconștientul spiritual conține două dimensiuni fundamentale: inconștientul teofil (dimensiunea pozitivă) adică „tot ceea ce îl leagă și îl unește pe om cu Dumnezeu”¹⁰ și inconștientul deifug (partea negativă) adică „tot ceea ce-l rupe, îl îndepărtează pe om de Dumnezeu”¹¹. Din punct de vedere compozițional, logosul este cel care „constituie inconștientul spiritual al omului, cu o viață a sa și cu un dinamism propriu”¹². Inconștientul spiritual a deținut un rol foarte important în psihologia analitică a lui C.G. Jung, cel care era foarte preocupat de relația dintre psihologie și simbolismul religios¹³. Prezentele expuneri sunt necesare și importante în atestarea caracterului esențial pe care inconștientul îl deține în transmiterea credinței, în noul context socio-economic și cultural.

Implicațiile credinței, privite prin optica teologiei dețin și un important rol social deoarece „e clar că religia contribuie la procesul de integrare socială a oamenilor prin susținerea unor norme morale”¹⁴. Dar, problema credinței și a transmiterii acesteia

⁴ Sigmund FREUD, *Psihologia inconștientului*, Opere esențiale, Vol. 3, trad. G. Lepădatu, G. Purdea, Vasile Dem. Zamfirescu, Editura Trei, București, 2017, p. 33.

⁵ G. JUNG, *În lumea arhetipurilor*, trad., pref., comentarii de Vasile Dem Zamfirescu, Editura „Jurnalul Literar”, București, 1994, p. 21.

⁶ G. JUNG, *În lumea arhetipurilor*, p. 21.

⁷ G. JUNG, *În lumea arhetipurilor*, p. 21.

⁸ Adrian OPRE, *Inconștientul cognitiv. Modele teoretice, suport experimental și aplicații*, pref. Mircea Miclea, Ed. a II -a, Polirom, Iași, 2012, p. 104.

⁹ A. OPRE, *Inconștientul cognitiv*, p. 102.

¹⁰ Jean-Claude LARCHET, *Inconștientul spiritual sau Adâncul neștiut al inimii*, trad. Marinela Bojin, Editura Sophia, București, 2009, p. 126.

¹¹ J. C. LARCHET, *Inconștientul spiritual*, p. 126.

¹² J. C. LARCHET, *Inconștientul spiritual*, p. 135.

¹³ J. C. LARCHET, *Inconștientul spiritual*, p. 123.

¹⁴ Constantin SCRFENET, *Religie și tradiție*, Revista Română de Sociologie, anul X, nr. 1-2, București, 199, pp. 53-72.

nu reprezintă doar un instrument social de incluziune ci însuși continuarea vieții în proximitatea lui Dumnezeu. Înțelegerea existenței umane este condiționată de implicațiile credinței, deoarece „prin existența sa creatoare, prin istoria sa, omul se realizează pe o linie unică în univers”¹⁵.

IMPLICAȚII ALE INCONȘTIENȚULUI ÎN TRANSMITEREA CREDINȚEI

Studierea inconștientului necesită a fi abordată cu prudență deoarece conținutul inconștientului este unul foarte complicat și complex. Implicațiile pe care inconștientul le deține în transmiterea credinței necesită o abordare profundă. Astfel, se consideră faptul că cea mai vizibilă formă de atestare a eficienței unei modalități noi de transmitere a credinței se regăsește în *comportamentul uman*. În acest sens, cea mai eficientă formă de manifestare a credinței, primită și dobândită, o reprezintă manifestarea unui comportament corespunzător normelor evanghelice. La rândul său, comportamentul reprezintă modul de manifestare al unui anumit tip de personalitate. Iar, conform lui Gordon Allport, din punct de vedere psihologic, personalitatea reprezintă studiul persoanei ca întreg¹⁶.

Cercetările privind inconștientul propun și conceptul de inconștient spiritual sau acel adânc neștiut al inimii omului. Importanța existenței acestui concept este pe deplin justificată în paradigma creaționistă (*Facere* 1,26) în cadrul căreia este menționat foarte limpede faptul că Dumnezeu și-a ”întipărit” Chipul Său în adâncul sufletului omului. Explicarea vieții la modul holistic și ontologic necesită o abordare transcendentă, spirituală. În acest sens, Edmund Husserl menționa faptul că ”acele funcții transcendente – menite să explice misterele unei cunoașteri variabile în chip obiectiv – aparțin de fapt unei dimensiuni a spiritualității vii”¹⁷. Înțelegerea complexității vieții abisale reprezintă unul dintre cele mai dificile demersuri pe care omul le poate realiza deoarece, logica umană trebuie să fie supusă logicii divine pentru a se putea ajunge la o înțelegere autentică. Chiar și din punct de vedere psihologic oamenii „trebuie să devină capabili să recunoască tot ceea ce este inconștient în viață, toate deghizările, disimulările, măștile, șiretlicurile și perfidiile”¹⁸ deoarece „numai cunoașterea omului, practică conștient, ne va sluji în această direcție”¹⁹. Conform acestora, inconștientul prin dimensiunile sale deține implicații adânci în modul de transmitere a credinței, atât la nivel psiho-emoțional cât și la nivel spiritual.

¹⁵ Lucian BLAGA, *Trilogia cosmologică: Diferențialele divine, Aspecte antropologice, Ființa istorică*, Ed. a 2-a, Humanitas, București, 2015, p. 428.

¹⁶ Mihai ANIȚEI et.,all, *Tratat de psihologia personalității*, Editura Trei, București, 2016, p. 17.

¹⁷ Edmund HUSSERL, *Criza științelor europene și fenomenologia transcendentă*, trad. Christian Ferencz-Flatz, Editura Humanitas, București, 2011, p. 213.

¹⁸ Alfred ADLER, *Cunoașterea omului*, trad. și note de dr. Leonard Gavriliu, Litera, București, 2019, p. 20.

¹⁹ A. ADLER, *Cunoașterea omului*, p. 20.

Prin urmare, studierea inconștientului poate contribui la identificarea unor modalități noi și eficiente de transmitere a credinței. Asumarea credinței deține implicații adânci în viața omului deoarece, conform Pr. Roman Braga „acesta este lucrul extraordinar de care întotdeauna am fost impresionat; cum trebuie să creștem în Hristos ca El să se întipărească în viața și în personalitatea noastră”²⁰, ceea ce contribuie la conștientizarea faptului că „El este centrul personalității mele și pecetea, autenticitatea mea”²¹. Conform acestora, se propune conceptul de *personalitate simetrică* ca și concept nou al personalității, concept care vizează în special dimensiunea spirituală. Pentru înțelegerea acestui nou concept, *personalitatea simetrică*, este necesară pătrunderea în adâncurile inconștientului psihologic și ale celui spiritual. Criteriul comportamental este important, dar „scopurile în sine au un grad mai mare de universalitate decât căile care conduc la ele”²². Altfel spus, dorul după Dumnezeu și dorința de asumare a Chipului restaurat în adâncurile inimii deține un caracter mult mai larg decât diferitele instrumente și modalități de atingere ale acestui scop.

Totuși, asumarea credinței la nivel personal se reflectă comportamental iar acest fapt constituie cel mai autentic mod de transmitere a credinței. Astfel, se poate afirma faptul că implicațiile inconștientului în transmiterea credinței se fundamentează pe un proces dual. Pe de o parte vizează modul în care inconștientul, prin intermediul simbolurilor specifice, contribuie la trăirea credinței și asumarea acesteia. Pe de altă parte vizează modul în care, la nivel inconștient, personalitatea omului care și-a asumat credința cunoaște noi orizonturi duhovnicești care conduc la autentificarea scopului vieții ontologice a omului printr-o transformare compozițională a personalității sale. Acest proces de transformare spirituală este centrat pe Domnul Iisus Hristos, ca pecete ontologică a acesteia. În acest sens, este necesară utilizarea funcțiilor și a energiilor simbolurilor în modul de transmitere a credinței. Creștinismul este abundat de simboluri ale căror funcții și utilitate nu sunt suficient de bine explicate și înțelese de către oameni. Datorită acestor motive, înțelegerea credinței și a unei vieți firești trăite în Iisus Hristos poate părea dificilă și inaccesibilă. Dar, contrat tuturor aparențelor, viața în sensul său cel mai autentic nu poate să fie desprinsă de Dumnezeu.

Prin urmare, implicațiile inconștientului în modul de transmitere al credinței face referire la trăirea personală, la manifestarea unui anumit comportament, așa precum s-a menționat anterior. Acesta, comportamentul, reprezintă expresia sau modul de manifestare al unei personalități spirituale care, prin asumarea credinței ajunge să fie transformată de către Domnul Iisus Hristos printr-o reflexie compozițională proprie.

²⁰ Roman BRAGA, Dinu CRUGA, Trepte duhovnicești: interviu cu Părintele Arhimandrit Roman Braga, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2016, p. 66.

²¹ R. BRAGA, D. CRUGA, Trepte duhovnicești, p. 66.

²² Abraham H. MASLOW, *Motivație și personalitate*, trad. Andreea Răsuceanu, Ed. a 3-a, Editura Trei, București, 2013, p. 75.

CONCLUZII

Societatea cunoașterii (Knowledge Society) impune ca modelele tradiționale de transmitere a credinței să fie supuse unui proces de reformare. Astfel, activitățile catehetice trebuie transpuse și în mediul online iar activitățile de natură socială necesită o redefinire datorită noilor tehnologii IT&C. Provocarea majoră constă în modul prin care conținuturile inconștientului pot fi cunoscute și utilizate în procesul de transmitere a credinței într-o societate secularizată și dependentă de tehnologie.

Asumarea unei identități creștine autentice printr-o viață duhovnicească activă și manifestarea unui comportament adecvat, reprezintă cele mai firești modalități de transmitere a credinței. Complementar, noile modalități de transmitere a credinței, fundamentate pe studiul inconștientului, se pot implementa prin utilizarea simbolurilor și a funcțiilor specifice. În acest sens, în prezenta lucrare s-a propus conceptul *de personalitate simetrică* ca expresie a unei asumări de credință în Iisus Hristos. Iar, aceasta confirmă faptul că Iisus Hristos este centrul personalității spirituale și al existenței omului. Conceptul de personalitate simetrică încorporează implicațiile pe care inconștientul le deține și în transmiterea credinței. Astfel noile modalități de transmitere a credinței, realizate și prin studiul inconștientului, necesită a fi reflectate comportamental ca efect al unei transformări spirituale a personalității.